

Ю. В. Лосєва

РОЗВИТОК СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті визначено сутність поняття «соціокультурна компетенція», проаналізовано й описано теоретичні засади її формування та розвитку; досліджено систему роботи з розвитку соціокультурної компетенції студентів і розроблено комплекс завдань з розвитку соціокультурної компетенції здобувачів фахової передвищої освіти. Охарактеризовано лінгвістичний, нелінгвістичний та країнознавчий компоненти соціокультурної компетенції. У нашому науковому доробку ми висновуємо, що структура соціокультурної компетенції складається з комунікативної (балансує наявні мовні форми, які визначаються з опорою на мовну компетенцію комуніканта на тлі певних соціальних функцій), країнознавчої (сукупність знань про країну, мова якої вивчається), лінгвокраїнознавчої (здатність здійснювати міжкультурну комунікацію, що ґрунтується на знаннях лексичних одиниць із національно-культурним компонентом семантики й уміннях адекватного їх застосування в ситуаціях міжкультурного спілкування) та соціолінгвістичної компетенції (здатність використовувати правила делікатного мовлення в спілкуванні). Доведено, що студенти мають знати про географічне розташування й економічне положення, історичний розвиток та особливості культурних цінностей тієї країни, мову якої вони вивчають, щоби володіти іншомовною соціокультурною компетенцією. Так вони розширюють свій кругозір і працюють над адекватним сприйняттям культурних особливостей носіїв мови, їхніх звичок, традицій, норм поведінки, етикету і вмінням розуміти та використовувати їх у міжкультурній комунікації, залишаючись при цьому носіями іншої культури. Доведено, що для формування соціокультурної компетенції на заняттях з англійської мови в закладах фахової передвищої освіти студенти мають дізнатися про досягнення національної культури в розвитку загальнолюдської культури і так вступити у діалог культур, викладачі мають використовувати вправи, спрямовані на розвиток таких умінь.

Ключові слова: компетенція, соціокультурна компетенція, міжнародно-орієнтовна особистість, діалог культур.

Постановка проблеми. Сучасний стан і пріоритетні напрями викладання англійської мови скеровують діяльність викладача на формування комунікативної компетенції студентів та можливі способи активізації процесу говоріння іноземною мовою. Однією зі складових частин комунікативної компетенції є соціокультурна компетенція, яку слід розуміти як систему

уявлень про основні національні традиції, звичаї та реалії країни, мова якої вивчається, а також систему навичок і вмінь адекватно поводитися, використовуючи здобуті знання.

На сучасному етапі соціокультурна компетенція набуває щораз більшого значення. Вона являє собою засвоєння культурних і духовних цінностей свого та інших народів, є інструментом виховання міжнародно-орієнтованої особистості, яка усвідомлює взаємозалежність і цілісність світу,

необхідність міжкультурного співробітництва для розв'язання глобальних проблем.

Питання про розвиток соціокультурної компетенції англійської мови студентів закладів фахової передвищої освіти знайшло теоретичне обґрунтування у працях багатьох учених, а саме: Є. Верещагіна, З. Никитенка, В. Калініна, Т. Колодька, О. Кучерявої, Є. Пасова, Є. Полата та ін.

Проблема полягає в тому, що, по-перше, процес розвитку соціокультурної компетенції студентів є недостатньо вивченим. По-друге, відкритим питанням залишається відбір матеріалу для розвитку соціокультурної компетенції в процесі викладання іноземних мов.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні системи роботи з розвитку соціокультурної компетенції здобувачів освіти закладів фахової передвищої освіти.

Для досягнення поставленої мети в процесі дослідження необхідно вирішити такі **завдання**:

1) визначити поняття «соціокультурна компетенція» і розкрити теоретичні засади її формування та розвитку;

2) вивчити систему роботи з розвитку соціокультурної компетенції студентів;

3) розробити комплекс завдань з розвитку соціокультурної компетенції здобувачів фахової передвищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Оволодіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування неможливе без паралельного вивчення відповідної культури.

«Якщо розуміти під культурою все, що робить і думає нація, то мова фіксує саме як ця нація думає», — зазначає Е. Азимов [1, с. 113]. Будь-яка мова, сприймаючи об'єктивно внутрішній і зовнішній світ людини через національну свідомість, дає неповторну «мовну модель світу» етносу. Якщо організувати процес навчання в такий спосіб, щоб іноземна мова вивчалась як феномен національної культури, як «мовна модель» світу цього народу і культури, можна сформувати особливий вид компетенції — соціокультурну (СКК) — і забезпечити в кінцевому результаті повноцінне міжкультурне спілкування і взаєморозуміння, тобто «діалог культур».

Соціокультурну компетенцію треба розуміти як систему уявлень про основні національні традиції, звичаї та реалії країн, мова якої вивчається, а також систему навичок й умінь адекватно поводитися, використовуючи знання.

У педагогічній літературі існують різні визначення поняття «компетенція», адже автори по-своєму розуміють та інтерпретують це поняття.

Спробуємо розглянути зміст поняття «компетенція» у світі сучасних ідей стосовно компетентнісного підходу, що розробляється в педагогіці.

Поняття «компетенція» — від лат. *competentia* — досягти, відповідати. У сучасному тлумачному словнику англійської мови *competence* визначається як: 1) здібності і вміння здійснювати необхідну діяльність; 2) спеціальна сфера знань; 3) спеціальні вміння для виконання певних професійних обов'язків [2, с. 270].

Електронна енциклопедія «Вікіпедія» дає інше визначення цього поняття: «Компетенція — це вимога до підготовки людини, яка необхідна для її якісної продуктивної діяльності у певній сфері» [3].

У науковому доробку Т. Колодько можна також знайти визначення цього поняття, яке інтерпретується як коло питань, в яких особа добре поінформована, коло повноважень, вправ [4, с. 55].

«Під назвою “мова” ми уявляємо культуру», — наголошує В. Калінін [5, с. 68]. Отже, мова і культура є рівноправними, взаємообумовленими, взаємовпливовими об'єктами навчання.

Згідно з новою програмою з іноземних мов, основною метою навчання іноземної мови (ІМ) є формування іншомовної комунікативної компетенції (ІКК), яку розуміють як здатність до міжкультурного іншомовного спілкування.

Іншомовна комунікативна компетенція складається з основних компонентів, як-от:

1) **мовна компетенція** — фонетична, граматична, лексична, орфографічна;

2) **мовленнєва компетенція** — в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі;

3) **соціокультурна компетенція (СКК)** [5, с. 69].

Отже, соціокультурна компетенція є складовою частиною комунікативної компетенції.

Соціокультурна компетенція — це система уявлень про основні національні традиції, звичаї та реалії країни, мова якої вивчається, а також систему навичок і умінь адекватно поводитися, використовуючи знання.

Соціокультурна компетенція охоплює лінгвістичний, нелінгвістичний та країнознавчий компоненти. Лінгвістичний компонент полягає в засвоєнні і правильному вживанні лексики, необхідної для спілкування з урахуванням соціокультурних особливостей. Нелінгвістичний

компонент ґрунтується на засвоєнні певних соціальних моделей поведінки. Країнознавчий компонент вимагає ознайомлення й володіння історичною, географічною та соціальною інформацією про країну, мова якої вивчається.

В. Калінін виокремив соціокультурні чинники, які вмотивовують студентів до оволодіння соціокультурною компетенцією. Найбільш важливими мотивами вважається можливість розуміння оригінальних автентичних джерел без сторонньої допомоги, зацікавленість життям і діяльністю людей у різних країнах [5, с. 70].

Соціокультурна компетентність є одним з видів іншомовної комунікативної компетенції, формування якої забезпечує здатність учнів спілкуватися іноземною мовою.

Соціокультурна компетенція може бути досягнута в результаті соціокультурної освіти на заняттях з іноземної мови, а також за рахунок інших дисциплін. Додаткові джерела соціокультурної інформації, як-от література, ЗМІ, Інтернет, фільми, можуть слугувати істотним доповненням [6, с. 125].

Підсумовуючи, можна зазначити, що **компетенція** — це коло питань, в яких особа добре поінформована, здібності та вміння здійснювати необхідну діяльність, спеціальна сфера знань, а **соціокультурна компетенція** являє собою основні національні традиції, звичаї та реалії країн, мова якої вивчається, а також систему навичок і вмінь адекватно поводитися, використовуючи набуті знання.

В основі структури соціокультурної компетенції лежить принцип інтеграції змісту соціокультурної компетенції: знань (країнознавчі, лінгвокраїнознавчі, соціолінгвістичні), вмінь і навичок застосовувати ці знання [Там само, с. 128].

Отже, під соціокультурною компетенцією розуміється інтегративна властивість особистості, що виражається в гармонії країнознавчої, лінгвокраїнознавчої, соціолінгвістичної компетенції, які дають змогу індивідові розуміти закономірності розвитку культури як процесу створення, збереження і трансляції загальнолюдських цінностей, орієнтуватись у традиціях, реаліях, звичаях, духовних цінностях не лише свого народу, а й інших націй, уміти спілкуватись іноземною мовою в сучасному світі, оперуючи культурними поняттями й реаліями різних народів.

Положення про необхідність вивчення іноземної мови (ІМ) у нерозривному зв'язку з культурою

народу вже давно сприймається в методиці викладання іноземної мови як аксіома. Основною метою навчання ІМ є розвиток особистості студента у нерозривному зв'язку з викладанням культури країни, мова якої вивчається, сприяючи бажанню «брати участь у міжкультурній комунікації і самостійно вдосконалюватися у діяльності, якою він оволодів», як зазначає З. Никитенко [7, с. 69].

На думку Є. Верещагіна, бажання зрозуміти внутрішній світ українця чи англійця, поляка чи француза спонукає вивчити українську чи відповідно англійську, польську, французьку культуру [8, с. 257].

Навчаючи іноземної мови, студентів треба знайомити з мовними одиницями, що найбільш яскраво відображають національні особливості культури народу — носіїв мови й середовища їх існування.

Соціокультурна компетенція під час навчання іноземної мови, на базі якої формуються знання про реалії, звичаї, традиції країни, мова якої вивчається, знання й навички комунікативної поведінки в актах мовної комунікації, навички й уміння вербальної і невербальної поведінки входять до змісту національної культури.

Є. Пасов зазначає, що соціокультурна компетенція змісту навчання іноземної мови має величезний потенціал у плані включення студентів у діалог культур, знайомства з досягненнями національної культури в розвитку загальнолюдської культури [9, с. 187].

У студентів, які вивчають іноземну мову, водночас із засвоєнням кожної лексеми формується асоційоване з нею лексичне поняття. Якщо лексема цілком засвоєна й артикулюється правильно, це ще не свідчить про те, що завершилося формування лексичного поняття. В освітньому процесі варто зважати на те, що слово одночасно є знаком реалії й одиницею мови.

Останнім часом у методиці вітчизняних і закордонних досліджень зріс інтерес до вивчення питань, пов'язаних із уживанням мови, з необхідністю повідомляти здобувачам не тільки певну суму знань про мову, а реалізувати отримані знання в тій або іншій ситуації спілкування. Це, своєю чергою, потребує від комунікантів знань норм і традицій спілкування народу — носіїв мови, що вивчається, тобто все те, що має ся на увазі під комунікативною поведінкою як частиною національної культури. Незнання норм

і традицій спілкування носіїв іншої культури спричинить стан, що виникає через розбіжність культур, т. зв. культурний шок.

Оволодіння ІМ нерозривно пов'язане з оволодінням національною культурою, що припускає не тільки засвоєння культурологічних знань (фактів культури), а й формування здатності й готовності розуміти ментальність носіїв та особливості комунікативної поведінки народу цієї країни.

Основні особливості української комунікативної поведінки містять у собі: товариськість, щирість, емоційність, пріоритетність відвертої розмови, нелюбов до світського спілкування, тематична розмаїтість, воля підключення до спілкування третіх осіб, домінантність, безкомпромісність у суперечці тощо.

Англійська комунікативна поведінка має такі особливості: небагатослівність, низький рівень гучності мови, високий рівень самоконтролю, розвиненість світського спілкування, більша роль писемного спілкування.

Відображенням менталітету народу країни, мова якої вивчається, є національні прислів'я й приказки, що надають учням можливість судити про правила і принципи спілкування народу, про цінності, пріоритети, вірність слову й відповідальності за слова. Наприклад, в англійських прислів'ях нерідко відбивається рішучість, ініціатива і свавілля, але не легкодумство.

Студенти, здобуваючи знання, водночас мають уміти оперувати відібраним мовним матеріалом, формувати навички й уміння оперувати відібраними країнознавчими знаннями, а також мінімумом комунікативно стереотипізованих рухів тіла (міміка, жести).

Початковий (або середній) етап вивчення ІМ створює фундамент усього «будинку» навчання нерідної мови. Саме тут мають бути закладені міцні основи всіх компонентів, у тому числі й соціокультурного. Країнознавче насичення змісту освіти англійської мови важливо починати з початкового етапу вивчення ІМ. Це спричиняє новий підхід до відбору всього змісту навчання, при якому кожен компонент потрібно буде збагатити інформацією про культуру країни досліджуваної мови (знання, мовний матеріал, ситуації, теми, навички й уміння), щоб усе працювало на міжкультурну комунікацію й забезпечувало зв'язок з національною культурою країни, мову якої вчать студенти.

Від початку вивчення іноземної мови країнознавча інформація має цікавий характер. Як відомо, цікавість передує пізнавальному інтересу до предмета, а нові яскраві враження допомагають розбудити інтерес до навчання. Тому соціокультурна компетенція сприяє більш усвідомленому оволодінню іноземною мовою як засобом спілкування.

Отже, зміст формування соціокультурної компетенції полягає у величезному потенціалі в плані включення студентів у діалог культур, знайомства з досягненнями національної культури в розвитку загальнолюдської культури. Під час оволодіння ІМ здобувач вивчає національну культуру, що припускає не тільки засвоєння культурологічних знань (фактів культури), а й формування здатності й готовності розуміти ментальність носіїв, особливості комунікативної поведінки народу цієї країни.

Формування соціокультурної компетенції буде успішним при систематичному виконанні вправ, які передбачають розвиток таких умінь, як:

- а. і.1) проводити паралелі між двома культурами;
- а. і.2) вибирати соціокультурні явища згідно із завданням викладача;
- а. і.3) оцінювати соціокультурні події та відмінності;
- а. і.4) висловлювати власну думку;
- а. і.5) формувати асоціативні уміння та естетичні почуття;
- а. і.6) висловлювати своє ставлення до історичних подій іншомовної культури;
- а. і.7) формувати позитивне ставлення до культури мови, що вивчається;
- а. і.8) інтерпретувати соціокультурну інформацію для формування вмінь критичного мислення;
- а. і.9) коментувати іншомовний матеріал соціокультурного змісту;
- а. і.10) вирішувати соціокультурні завдання в умовних комунікативних ситуаціях.

Такі вправи мають бути підпорядковані **стадіям формування і вдосконалення соціокультурної компетенції:**

1-ша стадія — введення в соціокультурне середовище;

2-га стадія — вирішення соціокультурних проблемних завдань з використанням опорних знань;

3-тя стадія — самостійне інтерпретування соціокультурних реалій [10, с. 13].

Метою першої стадії є ознайомлення з соціокультурною ситуацією. Цей етап спрямований на створення таких умов, які сприятимуть кращому розумінню певної соціокультурної ситуації. Насамперед студенти мають усвідомити значущість цієї компетенції. Тому викладач повинен зацікавити соціокультурною проблемою, підібрати відповідний матеріал і розробити тренувальні вправи комунікативного пошукового характеру, які спрямовані на формування умінь здогадки, смислової і мовної антиципації та предикції.

Метою другої стадії є тренування соціокультурного лінгвістичного матеріалу в рецетивно-репродуктивних вправах для вирішення проблемних соціокультурних завдань. Здобувачі мають навчитися порівнювати і визначати спільні і відмінні ознаки двох культур, аналізувати й коментувати той чи інший соціокультурний феномен за допомогою вербально-зображальної наочності. Доцільними на цьому етапі є вправи на формування умінь проведення паралелей між двома культурами, знаходження відмінностей у культурі іншої нації та формування вмінь критичного мислення.

Метою третьої стадії є формування вмінь самостійного користування соціокультурними знаннями та вміннями при вирішенні соціокультурних комунікативних завдань. На цьому етапі використовуються творчі вправи, які вимагають повної самостійності у змісті та засобах висловлювання. Деякі вправи передбачають формування вмінь самостійного інтерпретування соціокультурних явищ, коментування та вирішення соціокультурних завдань в комунікативних ситуаціях. Кожну вправу слід виконувати в парному, малогруповому або макрогруповому режимах.

Ефективним засобом формування соціокультурної компетенції може бути **створення** викладачем власного **соціокультурного портфоліо** [10, с. 17]. Викладачеві іноземної мови варто розробити його і постійно доповнювати педагогічними прийомами, технологіями, розробками. Соціокультурне портфоліо — це тека, де зібрано найрізноманітнішу інформацію соціокультурної спрямованості. Це можуть бути вірші, пісні, тестові завдання, добірка текстів для читання та аудіювання.

Більшості сучасним чинним підручникам бракує саме автентичних текстів, які формують належну соціокультурну компетенцію учнів. Такі тексти містять національні реалії, формули

етикету, правила пристойної поведінки в іншомовному середовищі тощо. Невідповідність таких текстів потребам навчальної програми вимагає від викладача іноземної мови творчого підходу до шляхів формування належної соціокультурної компетенції студентів, самостійного пошуку автентичних текстів, які містять вербальні аспекти комунікації, малюнки та ілюстрації, аби надати навчально-виховному процесу соціокультурного змісту і сприяти особистісному розвитку молоді в контексті полілогу культур. Плануючи заняття і сприяючи формуванню соціокультурної свідомості студентів як необхідної складової комунікативної компетенції, викладач має забезпечити заняття інформативними автентичними текстами у вигляді статей, сучасної прози та поезій, аудіо-текстів, фотоматеріалів та відеофільмів для того, щоб кожен міг використати їх цілеспрямовано, аналізуючи соціокультурні проблемні ситуації через створення соціальних портретів та проєктів, через спілкування й обговорення їх на занятті.

На нашу думку, окремий розділ портфоліо доречно назвати: «Приклади занять з соціокультурною забарвленістю». У цій частині можна розмістити фрагменти нестандартних уроків: урок-лекцію, урок-подорож, урок-виставку, урок-хіт-парад.

Окремі сторінки соціокультурного портфоліо можна присвятити для різноманітних вікторин, кросвордів, чайнвордів, жартів, гумористичних і сатиричних малюнків. Цю частину можна назвати «ігротека». Різноманітний необтяжливий матеріал соціокультурної спрямованості, невеликий за обсягом, дасть змогу учневі відповісти на запитання, розважитися, потренувати свою пам'ять, перевірити рівень свого інтелекту.

На останніх сторінках соціокультурного портфоліо можна розмістити пошукові соціокультурні завдання та проєкти. Викладач готує евристичні завдання, і вони мають підбиратися так, щоби використовувався як вітчизняний, так і зарубіжний матеріал. Мета пошукових завдань — сформувати конкретні знання про культуру своєї та іншомовної країни, розвивати уміння оперувати цими знаннями залежно від ситуації, поглиблювати навички використання знань і умінь, проводячи творчу, креативну, пошукову роботу. Створення мініпроєктів, мініпрезентацій, розрахованих на одне конкретне заняття або на його окремий етап, є і доречним, і актуальним [11, с. 6].

Розроблення і використання майбутніми вчителями іноземної мови власного соціокультурного портфоліо сприятиме підвищенню мотивації учнів старшої школи до вивчення англійської мови, формуванню їх соціокультурної компетенції, навчить їх доцільно використовувати набуті знання, уміння і навички.

Тож вправи для формування соціокультурної компетенції мають розвивати такі вміння: проводити паралелі між двома культурами, вибирати соціокультурні явища згідно із завданням викладача, оцінювати соціокультурні події та відмінності, висловлювати власну думку, формувати асоціативні уміння та естетичні почуття, висловлювати своє ставлення до історичних подій іншомовної культури, формувати позитивне ставлення до культури мови, що вивчається, інтерпретувати соціокультурну інформацію для формування вмінь критичного мислення, коментувати іншомовний матеріал соціокультурного змісту, вирішувати соціокультурні завдання в умовних комунікативних ситуаціях. Ці вправи мають бути підпорядкованими трьом стадіям формування й удосконалення соціокультурної компетенції. Їх метою є: ознайомлення з соціокультурною ситуацією, тренування соціокультурного лінгвістичного матеріалу в рецептивно-репродуктивних вправах для вирішення проблемних соціокультурних завдань, формування вмінь самостійного користування соціокультурними знаннями та вміннями у процесі вирішення соціокультурних комунікативних завдань.

Прикладом комплексу завдань може слугувати наша розробка фрагменту уроку під час навчання техніки читання для розвитку соціокультурної компетенції студентів фахової передвищої освіти:

Teacher: Good morning, students! How are you? (учні вітаються з учителем). The topic of our lesson is "Traditional Meals". (Викладач переходить до етапу «Pre-reading»):

1. Do you like Ukrainian traditional meals?
2. Have you eaten any Turkish traditional meals?
3. Do you like British traditional meals?

Now let's read and translate some new words (викладач проєктує на дошку нові слова з малюнками за темою та опрацьовує їх зі студентами). So, students, your task is to read the text "Traditional British Meals" and complete the table (Так вчитель переходить до наступного етапу читання — «While-reading»).

1. Read the text.

TRADITIONAL BRITISH MEALS

In the morning an Englishman has his favorite breakfast of cornflakes with milk and sugar or porridge followed by fried bacon and eggs. Breakfast is generally a bigger meal than they have on the Continent. Some marmalade might be spread on the toast and butter. Perhaps some fruit will also be eaten. For a change one can have cold ham, or perhaps fish, some coffee and a roll.

The main meal of the days is called dinner. Dinner is eaten either in the middle of the day or in the evening. If it is eaten in the evening (about 7 p. m.), the midday meal is called lunch (about 1 p. m.). If dinner is in the middle of the day, the evening meal is called supper.

The usual midday meal consists of two courses — a meat course accompanied by plenty of vegetables. After it comes a sweet pudding or some stewed fruit. Most Englishmen like what they call good plain food. Usually they have beefsteaks, chops, roast beef and fried fish and chips.

Afternoon tea one can hardly call a meal. This may mean a cup of tea and a cake taken in the sitting-room or at work. For many Englishmen it is a social occasion when people often come in for a chat over their cup of tea. But some people like to have the so-called 'high tea' which is quite a substantial meal. They have it between five and six o'clock. In a **well-to-do family (1)** it will consist of ham, tongue and tomatoes and salad, or kipper, or tinned salmon, or sausage, with strong tea, bread and butter, then stewed fruit, or a tin of pears, apricot or pineapple with cream and custard, and pasties, or a bun.

The evening meal goes under various names: tea, 'high tea', dinner or supper (as we have mentioned already) depending upon its size and the social position of those eating it. It is well-known that every national cuisine has got its famous specialties. It isn't possible to imagine some holidays and celebrations without them. For example, Christmas Pudding for British cuisine means very much. Some English people could **dispense (2)** with turkey and goose, but a Christmas dinner in Britain without a traditional Christmas pudding would be strange indeed! The Christmas pudding is a direct **descendant (3)** of the old time plum porridge, beloved by English people in the Middle Ages.

Nowadays, in addition to the basic mixture of flour, bread-crumbs and eggs, the ingredients of Christmas pudding include raisins, currants,

candied peel, chopped almonds and walnuts, grated carrot and a good measure of brandy, whisky or old ale (4) [12].

1) **well-to-do family** — заможна сім'я

2) **to dispense with** [di'spens] — обходитися (без чогось)

3) **a descendant** [di'sendant] — нащадок

4) **ale** [eil] — пиво, ель

2. Complete the table.

Mealtime	Meal the British usually eat
1. Breakfast	
2. Main meal of the day	
3. Afternoon tea	
4. High tea	

На наступному етапі, «Post-reading», викладач перевіряє виконане завдання і переходить до тесту «T/F».

Teacher: I propose you to play the game, which is called *Traffic light*. I'll read 5 sentences one by one. If the sentence is right, you show me a green card. If the sentence is wrong, you show me a red card.

3. Test «T/F»

1. The main meal of the days is called dinner.

2. The evening meal goes under various names: tea, 'higher tea', dinner or supper.

3. Some English people could dispense with turkey and goose, but a Christmas dinner in Britain without a traditional Christmas pudding would be strange indeed.

4. Dinner is eaten either in the middle of the day or in the evening.

5. Usually they have beefsteaks, chops, roast beef and fried fish and chips for midday meal.

Після гри викладач ще раз проєктує вже опрацьовані студентами на початку заняття слова для повторення, але в різній послідовності і без малюнків.

На останньому етапі, «Follow-up», викладач орієнтує здобувачів на творче завдання:

4. Compose a story about traditional Ukrainian meals.

Висновки. Сприйняття світу одним народом не завжди збігається зі сприйняттям світу іншим, тобто в кожного народу система сприйняття, мислення, поведінки, емоцій різна з огляду на різні умови проходження соціалізації. Важливе значення мають також традиції і звичаї народу, територіально-географічне розташування.

Соціокультурна компетенція стала пріоритетною у навчанні іноземних мов. Відомо, що будь-яке навчання є передачею молодому поколінню культури в певному обсязі і в її різних проявах (музика, мистецтво тощо), що сприяють формуванню особистості, а мова є одним із засобів трансляції культури. У сучасних умовах не можна констатувати про формування повноцінної особистості без врахування розвитку її соціокультурної компетенції.

В епоху загальноєвропейського розвитку в сучасному суспільстві змінюється й росте статус іноземної мови як навчального предмета. Отже, викладання іноземної мови нині має сприяти усвідомленню особливостей національної культури своєї країни й повідомляти певні відомості про розходження між культурами, що і слугує формуванню соціокультурної компетенції.

Вирішивши поставлені завдання нашого наукового доробку, ми дійшли таких висновків:

1. Навчання іноземної мови неможливе без формування у студентів соціокультурної компетенції, тобто знань про географічне розташування й економічне положення, історичний розвиток та особливості культурних цінностей тієї країни, мову якої вони вивчають. Іншомовна соціокультурна компетенція — це знання культурних особливостей носіїв мови, їхніх звичок, традицій, норм поведінки, етикету і вміння розуміти й адекватно використовувати їх у міжкультурній комунікації, залишаючись при цьому носієм іншої культури.

2. На основі узагальнень наявних у науковій літературі визначень поняття «компетенція», ми з'ясували, що соціокультурна компетенція — це одна із складових комунікативної компетенції, інтегративне утворення, яке охоплює: країнознавчі, лінгвокраїнознавчі, соціолінгвістичні знання, вміння та навички співвідносити мовні засоби з метою та умовами спілкування, вміння організувати мовленнєве спілкування відповідно до соціальних норм поведінки, прийнятих у носіїв мови, вміння використовувати мовні засоби відповідно до національно обумовлених особливостей їх уживання.

3. Формуючи соціокультурну компетенцію на заняттях англійської мови в закладах фахової передвищої освіти, учні вступають у діалог культур, знайомляться з досягненнями національної культури в розвитку загальнолюдської культури.

4. З метою формування та розвитку соціокультурної компетенції у студентів під час вивчення англійської мови викладачі мають використовувати вправи на розвиток таких умінь, як: проводити паралелі між двома культурами, обирати соціокультурні явища згідно із завданнями вчителя, оцінювати соціокультурні події, висловлювати власну думку, формувати асоціативні уміння та естетичні почуття, висловлювати своє ставлення до історичних подій іншомовної культури, формувати позитивне ставлення до культури мови, що вивчається, інтерпретувати соціокультурну інформацію для формування вмінь критичного мислення, коментувати іншомовний матеріал соціокультурного змісту, вирішувати соціокультурні завдання в умовних комунікативних ситуаціях.

Розроблення і використання вчителями іноземної мови власного соціокультурного портфоліо сприятиме підвищенню мотивації та інтересу студентів до навчання.

Іншим не менш ефективним засобом є пошуково-творчі соціокультурні завдання, які спираються на види вербальної наочності, як-от краєзнавчий текст, уривок з автентичної статті, художній текст тощо. Студентам пропонується знайти більш детальну інформацію про соціокультурні явища, творчо опрацювати її в реальних іграх, дискусіях і проєктній роботі.

Список використаних джерел:

1. Азимов Э. Г., Шукин А. Н. Словарь методологических терминов (теория и практика преподавания языков). Санкт-Петербург : Златоуст, 2005. С. 333.
2. Новий тлумачний словник української мови (у трьох томах). Том 1, А–К / Укладачі: В. В. Яременко, О. М. Сліпущко. Київ : АКОНИТ, 2006. 926 с.
3. Компетенція. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F> (дата звернення 10.02.2020).
4. Колодько Т. М. Педагогічні умови ефективного формування соціокультурної компетенції студентів у процесі вивчення іноземної мови. *Наукові записки* : зб. наук. пр. Київ : НПУ, 2014. Вип. 57. С. 54–63.
5. Калінін В. О. Структура і зміст поняття «соціокультурна компетенція». *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Київ, 2013. С. 65–72.
6. Колодько Т. М. До питання формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів.

Підготовка вчителя початкових класів в умовах нової парадигми освіти : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ : НПУ, 2004. С. 124–129.

7. Никитенко З. М., Осіянова О. М. К проблеме выделения культурного компонента в содержании обучения английского языка. *Иностранные языки в школе*. 2016. № 3. С. 67–80.
8. Верещагин Е. М. Содержание и организация внеурочной учебной деятельности учащихся по иностранным языкам в школах полного дня : дис. ... канд. пед. наук: 05.08.1990. Москва, 2015. С. 248–265.
9. Пассов Е. И. Цель обучения иностранному языку на современном этапе развития общества. *Иностранный язык в школе*. 2017. № 6. С. 176–218.
10. Кучерява О. А. Формування соціокультурної компетенції учнів загальноосвітніх шкіл : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Південно-українськ. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2008. 21 с.
11. Полат Е. С. Метод проектов на уроках иностранного языка. *Иностранный язык в школе*. 2011. № 2. С. 3–10.
12. Traditional British Meals. URL: <https://znanija.com/task/25973915> (дата звернення 14.02.2020).

References

1. Azimov, E. G., Shchukin, A. N. (2005). *Dictionary of methodological terms (theory and practice of teaching languages)*. St. Petersburg : Zlatoust [in Russian].
2. Yaremenko, V. V., Slipushko, O. M. (2006). *New explanatory dictionary of the Ukrainian language*. (Vol. 1). Kyiv : AKONIT [in Ukrainian].
3. *Competence*. Retrieved from : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F> [in Ukrainian].
4. Kolodko, T. M. (2014). Pedagogical conditions for the effective formation of socio-cultural competence of students in the process of learning a foreign language. *Naukovi zapysky : zb. nauk. prats*. Kyiv : NPU, 57, 54–63 [in Ukrainian].
5. Kalinin, V. O. (2013). The structure and content of the concept of “socio-cultural competence”. *Neperervna profesiina osvita: Teoriia i praktyka*. Kyiv. 65–72 [in Ukrainian].
6. Kolodko, T. M. (2004). To the problem of formation of foreign language socio-cultural competence of students. *Pidhotovka vchytelia pochatkovykh klasiv v umovakh navoi paradyhmy osvity*. Materialy mizhnarodnoho nauk.-prakt. konferentsii NPU imeni M. P. Drahomanova. Kyiv : NPU, 124–129 [in Ukrainian].
7. Nikitenko, Z. M., Osyanova, O. M. (2016). To the problem of highlighting the cultural component

- in the content of teaching English language. *Inostrannyye yazyki v shkole*, 3, 67–80 [in Russian].
8. Vereshchagin, E. M. (2015). *The content and organization of extracurricular educational activities of students studying foreign languages in full-time schools*. Extended abstract of candidate's thesis. Moscow State Linguistic University. Moscow [in Russian].
 9. Passov, E. I. (2017). The purpose of teaching a foreign language at the present stage of development of society. *Inostrannyye yazyki v shkole*, 6, 176–218 [in Russian].
 10. Kucheriava, O. A. (2008). *Formation of socio-cultural competence of secondary school students*. Extended abstract of candidate's thesis. Pivdenno-ukrainsk. derzh. ped. un-t im. K. D. Ushynskoho. Odesa [in Ukrainian].
 11. Polat, E. S. (2011). Method of projects in foreign language lessons. *Inostrannyy yazyk v shkole*, 2, 3–10 [in Russian].
 12. Traditional British Meals. Retrieved from : <https://znanija.com/task/25973915> [in English].

Yu. V. Losieva

DEVELOPMENT OF SOCIO-CULTURAL COMPETENCE OF STUDENTS STUDING ENGLISH LANGUAGE IN PROFESSIONAL PRE-HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Abstract. In the article essence of the concept “sociocultural competence”, certain theoretical principles of its forming and development are analysed and described; the developing system of sociocultural competence is studied; also the complex of tasks for students of pre-higher education is worked out. The linguistic, unlinguistic and country-specific components of sociocultural competence are characterized. It is proved that students should know about the geographical location and economic condition, historical development and features of cultural values of the country, the language they are studying in order to have a foreign socio-cultural competence. In our research we conclude that the structure of socio-cultural competence consists of communicative (balancing existing language forms, which are determined based on the linguistic competence of the communicant on the background of certain social functions), country-specific (set of knowledge about the country whose language is studied), linguistics (to carry out intercultural communication based on knowledge of lexical units with the national-cultural component of semantics and skills of their adequate application in situations of intercultural communication) and sociolinguistic competence (ability to use the rules of delicate speech in communication). Thus, students expand their outlook and work on adequate perception of cultural features of native speakers, their habits, traditions, norms of behavior, etiquette and the ability to understand and use them in intercultural communication. It is proved that for the formation of socio-cultural competence in English classes in pre-higher education institutions students must learn about the achievements of national culture in the development of universal culture and thus enter into a dialogue of cultures, teachers should use certain exercises to develop such skills.

Key words: competence, socio-cultural competence, international-oriented personality, dialogue of cultures.

Ю. В. Лосева

РАЗВИТИЕ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ ВО ВРЕМЯ ИЗУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В УЧРЕЖДЕНИЯХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ПРЕДВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В статье определена сущность понятия «социокультурная компетенция», проанализированы и описаны теоретические принципы ее формирования и развития; исследована система работы по развитию социокультурной компетенции студентов и разработан комплекс заданий развития социокультурной компетенции студентов профессионального образования. Охарактеризованы лингвистический, нелингвистический и страноведческий компоненты социокультурной компетенции. Доказано, что студенты должны знать о географическом расположении и экономическом положении, историческом развитии и особенностях культурных ценностей той страны, язык которой они изучают, чтобы владеть иноязычной социокультурной компетенцией. В данном научном исследовании мы пришли к выводу, что структура социокультурной компетенции состоит из коммуникативной (балансирует существующие языковые формы, которые определяются с опорой на языковую компетенцию коммуниканта на фоне определенных социальных функций), страноведческой (совокупность знаний о стране, язык которой изучается), лингвострановедческой (способность осуществлять межкультурную коммуникацию, основанную на знаниях лексических единиц с национально-культурным компонентом семантики и умениях адекватного их применения в ситуациях межкультурного общения) и социолингвистической компетенций (способность использовать правила деликатной речи в общении). Таким образом, студенты расширяют свой кругозор и работают над адекватным восприятием культурных особенностей носителей языка,

их привычек, традиций, норм поведения, этикета и умением понимать и использовать их в межкультурной коммуникации, оставаясь при этом носителями другой культуры. Доказано, что для формирования социокультурной компетенции на занятиях по английскому языку в заведениях профессионального предвысшего образования студентам необходимо узнать о достижениях национальной культуры в развитии общечеловеческой культуры и вследствие этого вступить в «диалог культур». Преподаватели должны использовать упражнения, направленные на развитие таких умений.

Ключевые слова: компетенция, социокультурная компетенция, международно-ориентированная личность, диалог культур.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Лосева Юлія Віталіївна — викладачка іноземної мови, Херсонський політехнічний фаховий коледж Одеського національного політехнічного університету, м. Херсон, Україна, YuKravchuk19@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5954-1432>

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Losieva Yu. V. — foreign language teacher, Kherson Polytechnic Professional College of Odessa National Polytechnic University, Kherson, Ukraine, YuKravchuk19@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5954-1432>

ИНФОРМАЦИЯ ОБ АВТОРЕ

Лосева Ю. В. — преподаватель иностранного языка, Херсонский политехнический профессиональный колледж Одесского национального политехнического университета, г. Херсон, Украина, YuKravchuk19@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5954-1432>

Стаття надійшла до редакції / Received 28.02.2020